

nista knjigi ne v prid in ne v škodo — le zanimivi ne moreta biti nič več. — Dasi tedaj Novačan tudi v ti knjigi ni absoluten tvorec, je ta knjiga pred njegovimi prejšnjimi upoštevanja vredna. Miselno ni vabljev, a ker je odkrit in v izrazu pošten, bolj intuitiven kot možganski, zlasti pa dosleden in ne cinglja z raznimi posvečenimi in neposvečenimi zvončki, obeta ta knjiga še boljše. France Koblar.

Janez Jalen: **Srenja**, drama v štirih dejanjih. V Ljubljani, 1924. Založila Jugoslovanska knjigarna.

To najnovejše Jalnovo delo sloni sicer na fikcijah, pa je tako topla stvar, da te prepriča in gane. Delo ne zmaguje s svojo videzno dramatično silo, temveč s svojo notranjo liriko. Za igralce je stvar zelo hvaležna, ker pušča s svojim jedrnatim dialogom in skritimi miselnimi prehodi vsakemu interpretu, da svobodno razmahne svoje sile in nemoteno razživi vlogo. S tem, da Jalen s prvimi stavki okliče zunanji problem dejanja, ki ga obdeluje, spretno maskira psihično osišče svojega dela. Ni toliko srenja, dobrobit občestva, boj poedinca proti koristi družbe, ki ga zanima, kakor doživljanje evangeljske resnice, da pojde prava žena za možem v vsem njegovem stremljenju in delu. Tu se mi dozdeva, da je Jalen vendarle značaj Dane nekoliko zalomil, kakor bi bil gledal skozi prizmo in je njenemu značaju dal nenavadno lice s tem, da sestra prevzema sestri že tri leta zaročenega ženina. Tragika značaja njene sestre Martine je baš ta, da se ne more odločiti proti očetu in da ne zna ceniti dela moža, ki hoče srenji dobro, vendar pa je Danino vedenje proti očetu v prvih treh dejanjih preostro, prejezikavo, tako da pridejo njene besede v četrtem dejanju nepričakovano in vise nekje v zraku, ker niso bile pripravljene. Ostali značaji so enotni, brez protislovij in zaraditega manj zanimivi. V tehničnem oziru se mi zde nekateri nastopi, posebno od začetka, nemotivirani, vendar to ne pade preočito v oči. S svojim hitrim, od hipa do hipa položaj menjajočim tempom delo na odru ne pusti razmišljanja, temveč samo gorko doživljanje. Kar je Jalnu treba priznati, so njegovi krepki reki, ki bistveno pojasnjujejo položaj in ostajajo zmerom pri podobi. Delu je zasiguran zaradi tople človeške strune, ki poje v njem, na slovenskih odrih trajen uspeh. N. V.

Ksaver Meško: **Listki**. Splošne knjižnice 36. zvezek. V Ljubljani, 1924. Str. 144. — Knjiga je izšla ob pisateljevi petdesetletnici in nima namena, podajati novo pesniško ali pripovedno zbirko. Oseba pisateljeva stoji neposredno v delu; prevladuje vtis spominske knjige. Prvi del izpolnjujejo črtice. To so lističi zadnjih let, natrošeni mimogrede na pot. Odkar je šel Meško s Koroškega, še ni našel domov. Stisnil se je, zaprl, ne zagori več, le drobne iskricice prižiga. Take iskricice so te črtice; v njih je vendar nekaj širokega; skrb za čist izraz, za zadnjo jezikovno izgajenost, za polnost misli do prenasičenega stavka, kjer ni mogoče nobene besede premakniti.

Programatična, kakor za obračun, se zdi zadnja: Jutro... »Zdaj sem od dela, prevar in trpljenja utrujen«. Dasi to še ne more biti finalni odzvek programatičnemu introitu iz l. 1900, sta vendar zame to najlepši dve strani v vsem delu. — Druga polovica knjige so Mrtvi in živi, pet profilov, kjer nam Meško govori o Aškercu, Bohinjcu, Gregorčiču, Medvedu in Verovšku. Ta anekdotna kramljanja z daljšimi razmišljanji in hitrimi domnevami bodo po godu in celo v slast literarnemu sanjaču, strokovnjaku pa na poti. Poudarjam, da to niso študije, da so osebna razglabljanja, podprta z lastnim dožitkom, a ne gredo osebi kot pojavu do dna; tudi pogrevajo stvari, mimo katerih smo že šli in utegnemo utrditi to ali ono napačno mnenje. Tako je z Aškercem in zlasti z Gregorčičem. Medvedova podoba se mi zdi naravnost mrzla. Tu in tam je med temi profili dogodbica, ki se nerodno vidi, pa ne radi proste odkritosrčnosti, marveč ker ima nepotreben trn, namenjen zlasti kritiki. Take očitne osti so na strani 95, 99, 100, 117, 125, 134, 138, 140. Fr. K.

Ivan Robida: **Rože ob potu**. Dramska pesnitev v petih slikah. V Ljubljani, 1924. Založila Narodna knjigarna v Ljubljani. Str. 130. — Pravezaprav je že pisatelj sam podal oceno svojega dela, ko je v Uvodnih besedah napisal: »Pesnitev ni pisana kot drama v klasičnem pomenu besede, ampak je samo življenjska slika iz davno preteklih dni našega stolnega mesta«. Iz nadaljnjih besedi govori prepričanje, kakor ga navadno pisatelji ne povedo, literati pa skoraj vedno: prepričanje o kakovosti dela, oprto na znanje in na zahteve potreb. Dr. Ivan Robida je več estet in eden izmed krivično pozabljenih kritikov ob rojstvu moderne. Pesnikovanje je puščal ob strani. Le tako bomo prav razumeli tudi to knjigo in njen uvod. Osnova vsega dela je libreto, skrita oda Ljubljani, oprta na hude romantične dogodke. Knjige si kot drame ne moremo misliti, že radi samega romantičnega pravca in skrbi za odrsko efektnost in pesniško snov komponista, ki naj doda še svoj boljši del. Povsod sledimo pažujo in pretehtanost za oder in instrumentacijo, režijskih navodil je celo mnogo preveč in motijo pri branju — saj komponist bi že sam našel pravo čuvstveno vsebino. Za skladatelja je snovi še preveč, tiste namreč, mimo katere ne more iti in izbirati — ker je tudi dogodkov samih preveč. Pomislimo na libreta iz velikih svetovnih del (Faust ali Onjegin!), ki širokim dogodkom kolikor mogoče gredo s poti. Tako je tega dela za dramo premalo, za libreto preveč. Dela se drži patina nesodobnosti tako v pojmovanju snovi, zlasti pa v pesniškem izrazu. Tekst pesniško ni izčiščen. Nerabljenih in nepesniških besed se pisatelj ni ogibal, narobe, rimane navlake, zveneče in nezvенеče, je pustil vse preveč, čeprav bi libretistu lahko marsikaj odpustil. Banalnosti Aškerčeve vrste danes ne bi smeli nikjer več brati. N. pr.: naš — Tomaž; plemenitaš — Tomaž; poznaš — Tomaž; Tomaž — imaš itd.; Maruša — duša; Andrej — povej;

glej — Andrej; Francè — gre; zobé — Francè; umrè — Francè; temè — Francè; grofica — Mica; ti dete ljubo! v ljubezni spočeto, v mukah znešeno! itd. — Krvava rešitev zapletka naše odrsko čuvstvovanje moti, zlasti ob čudno lepem finalu Francetovem na str. 127. in ob podobni predhodnici na str. 104. Naj delo dobi še svojega drugega mojstra!

Fr. K.

A. M. Slomšek: **Izbrani spisi za mladino.** (Slovenski pesniki in pisatelji. Za mladino priredila Fran Erjavec in Pavel Flerč. VI. zvezek.) V Ljubljani, 1924. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Ilustriral M. Gaspari. Strani XCIV + 321.

Bogata antologija iz Slomškega je knjiga za ljudsko in srednjo šolo. Izdajateljica sta se očitno potrudila in dala veliko v uvodu, cvetniku in opombah. Da le nista vsega, kar bi bilo potrebno, razvidim iz tega, da prav nič ne omenita Slomškovih stikov z Ilirci in Lj. Gajem. Ali je to zamolčati glede vladike Slomškega in danes in za šolo — greh? Kaj malega o Slomškovem slogu in jeziku bo treba za srednje šole seveda v knjigo pripisati. Sicer pa naj Bog povrne izdajateljici in urednikoma.

Dr. I. P.

UMETNOST.

Liturgična umetnost. Herderjeva založba v Freiburgu im Breisgau je izdala lansko leto vrsto knjig, ki se z raznih vidikov pečajo z zgodovino in značajem katoliške liturgije ter umetnostjo v liturgični službi. Dočim Braunovi knjigi o liturgičnih paramentih in Eisenhoferjeva liturgija ne prekoračata tradicionalnega okvira takih knjig in sta v prvi vrsti vestno sestavljeni priročni deli o vseh zadevnih vprašanjih po ustaljeni šabloni, sta Baumstarkova zgodovina liturgije in Kreitmaierjeva beuronska umetnost produkt sočasnih problemov in naziranj o obdelanih temah ter v ozki zvezi z modernim zanimanjem za liturgiko in poglobitev razumevanja za njene oblike ter izboljšanje forem njenega izvajanja. Obe zadnji deli sta odsev, kolikor ne plod pobud, ki izhajajo od takozvanega beuronskega gibanja v benediktinskem redu, čigar cilj gre za tem, da ustvari vsestransko poglobljeno, estetski kar se dá poudarjeno bogoslužno formo. Gre tu za poglobljenje bogoslužnih oblik samih, samega prednašanja obreda v ožjem smislu v simbolično-dramatičnem smislu kretenj in glasovnih izvajanj, v širšem pa za njegovo spremljanje po pomožnih sredstvih, med katere spada umetniška in praktična oprema bogoslužnega prostora samega, bogoslužna obleka in petje. Vse te komponente prožeti z enotnim, pravim liturgičnim duhom in jih poglobiti v njihovi simboliki, je končni cilj beuroncev. Zato pa je treba razširiti in poglobiti razumevanje tudi pri vernikih, k čemur služi sistematično prirejena obredna literatura, kakor jo predstavlja Herderjeva zbirka *Ecclesia orans*. Ti smeri služi tudi Baumstarkova knjiga, katere namen je pojasniti liturgične oblike z zgodovinskega stališča. Za cerkveno petje so se odločili beuroncei, da pro-

pagirajo poživitev tradicionalnega resnega koralnega petja ter so obenem začeli iskati ti resnosti adekvatne oblike tudi za upodabljačo umetnost v bogočastni službi. Iz tega stremljenja je nastala takozvana beuronska umetnost, s katere teorijo in značajem nas seznanja Kreitmaier.

Naj sledi kratek oris vsebine omenjenih knjig: 1. Dr. L. Eisenhofer, *Katholische Liturgik. Darstellung des geschichtlichen Werdens der einzelnen Kultakte.* V zbirki *Herders theologische Grundrisse*. Knjiga vsebuje najprej splošno liturgiko, kjer se peča z oblikami katol. liturgike, z bogoslužnim prostorom in njegovo opremo ter cerkvenim letom; v drugem delu o posebni liturgiki se peča s sv. mašo in njenim sedanjim rimskim obredom, z zakramenti in zakramentalijami in z brevirjem. Razen tega najdemo v nji vse potrebne podatke o zgodovini liturgike in bogato literaturo. — 2. Jos. Braun, *Die liturgischen Paramente in Gegenwart und Vergangenheit in istega Praktische Paramentenkunde, Winke für die Anfertigung und Verzierung der Paramente*, sta bogato ilustrirani in važno dopolnilo Eisenhoferjeve knjige, ker podajata zgodovinski razvoj posameznih paramentov, navajata njihovo simboliko, današnje forme in predpise glede paramentov. — 3. Dr. A. Baumstark, *Vom geschichtlichen Werden der Liturgie* v zbirki *Ecclesia orans*, X. Prednost te knjige je, da se čuti toplo osebno razmerje do predmeta, ki ga obdeluje, in uporablja tudi rezultate primerjalne vede o postanku in razvoju liturgije. Podaja nam v velikih obrisih razvoj rimskega obreda od prvih krščanskih časov do danes. Knjiga je opremljena z bogato zadevno literaturo. — 4. Jos. Kreitmaier S. J., *Beuroner Kunst. Eine Ausdrucksform der christlichen Mystik*. 4. in 5. razširjena izdaja. Novo je poglavje o razmerju beuronske umetnosti do umetnosti naših dni. Kreitmaier se peča v prvi vrsti s teorijo in liturgičnim značajem beuronske umetnosti in je v tem oziru dober interpret, ker črpa iz prvega vira in osebnega stika s tem gibanjem. — V ti zvezi opozarjamo tudi na knjigo A. Hamenstede O. S. B., *Die Liturgie als Erlebnis* v zbirki *Ecclesia orans*, III. — Isti je na zborovanju za cerkveno umetnost v Freiburgu poročal o načelih moderne cerkvene umetnosti¹ in zastopal misel, da naj stavba in oprema cerkve izražata liturgično osnovno misel; liturgični smoter naj velja pred praktičnim; med drugim se zavzema za to, da naj bo na oltarju samo tabernakelj. Iz poročila se vidi, da kljub beuronski realizaciji cerkvena umetnost naše dobe še vedno ne more preko teoretičnega razglabljanja o njenem pravem značaju, zdi se mi, da posebno za to, ker vlada premalo jasnosti o kompetenci umetnika, brez katerega tega vprašanja kljub načelom in teorijam ne bo mogoče uspešno rešiti.

Frst.

¹ Gl. *Allgem. Rundschau* 1924, št. 44 (30. okt.), dr. H. Mayer, *Die Freiburger Tagung für christliche Kunst*.